

**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ
(ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ) Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ
09/06/2017**

A1. Δηλαδή στις άλλες ικανότητες (αρετές), όπως ακριβώς εσύ λες, αν κάποιος ισχυρίζεται ότι είναι καλός αυλητής ή (καλός) σε οποιαδήποτε άλλη τέχνη, στην οποία δεν είναι, τον περιγελούν ή εξοργίζονται εναντίον του, και οι συγγενείς πλησιάζοντάς τον, τον συμβουλεύουν σαν να είναι τρελός· στη δικαιοσύνη όμως και στην άλλη πολιτική αρετή, και αν ακόμα γνωρίζουν για κάποιον ότι είναι άδικος, αν αυτός ο ίδιος λέει την αλήθεια εναντίον του εαυτού του μπροστά σε πολλούς άλλους, πράγμα το οποίο στην πρώτη περίπτωση θεωρούσαν ότι είναι σωφροσύνη, δηλαδή το να λέει την αλήθεια, σ' αυτή την περίπτωση (θεωρούν) ότι είναι τρέλα, και ισχυρίζονται ότι πρέπει όλοι να λένε ότι είναι δίκαιοι, είτε είναι είτε όχι, διαφορετικά, (λένε) ότι είναι τρελός αυτός που δεν προσποιείται (ότι κατέχει) τη δικαιοσύνη· γιατί (κατά τη γνώμη τους) είναι αναγκαίο ο καθένας να μετέχει σ' αυτήν κατά τούτον τον τρόπο, διαφορετικά να μην υπάρχει ανάμεσα στους ανθρώπους.

B1. Η φράση αυτή αποτελεί την αποδεικτέα θέση για την καθολικότητα της αρετής, ότι όλοι δηλαδή οι άνθρωποι έχουν μερίδιο σ' αυτή. Ο Πρωταγόρας για να αποδείξει τη θέση του για την καθολικότητα της πολιτικής αρετής προβαίνει στη συγκριτική εξέταση δύο παραδειγμάτων από την αθηναϊκή κοινωνία. Το πρώτο αναφέρεται στη στάση της κοινής γνώμης απέναντι στους ειδικούς σε έναν τεχνικό τομέα, εδώ σε έναν αυλητή, και το δεύτερο στη στάση της κοινής γνώμης απέναντι στον πολίτη και στη σχέση του με τη δικαιοσύνη. Η διαφορετική στάση της κοινής γνώμης στη μια και στην άλλη περίπτωση είναι για τον Πρωταγόρα επαρκής λόγος για να πείσει τον Σωκράτη και το ακροατήριό του για την καθολικότητα της πολιτικής αρετής. Το αποδεικνύει με ένα τεκμήριο που βασίζεται στην εμπειρική παρατήρηση και άρα δεν είναι πολύ ισχυρό.

Τα παραδείγματα που τεκμηριώνουν την αποδεικτέα θέση:

1ο παράδειγμα: «Ἐν γὰρ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς, ὥσπερ σὺ λέγεις, ἔαν τις φῆ ἀγαθὸς αὐλητῆς εἶναι, ἢ ἄλλην ἠντινοῦν τέχνην ἢν μὴ ἔστιν, ἢ καταγελῶσιν ἢ χαλεπαίνουσιν, καὶ οἱ οἰκεῖοι προσιόντες νουθετοῦσιν ὡς μαινόμενον.»

Η κοινή γνώμη των Αθηναίων, απορρίπτει αυστηρά όποιον ισχυρίζεται ότι έχει ειδικές γνώσεις, ενώ δεν έχει, δηλαδή όποιον δεν διαθέτει τη στοιχειώδη αυτογνωσία για το τι γνωρίζει και τι όχι. Όσον αφορά, λοιπόν, την ικανότητα ή τις γνώσεις σε κάποια τέχνη, επαινείται το να λέει κανείς την αλήθεια. Διαφορετικά, καταδικάζεται στη συνείδηση της κοινής γνώμης.

2ο παράδειγμα: «ἐν δὲ δικαιοσύνη καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ πολιτικῇ ἀρετῇ, ἔαν τινα καὶ εἰδῶσιν ὅτι ἄδικός ἐστιν, ἔαν οὗτος αὐτὸς καθ' αὐτοῦ τάληθῆ λέγῃ ἐναντίον πολλῶν, ὃ ἐκεῖ σωφροσύνην ἠγοῦντο εἶναι, τάληθῆ λέγειν, ἐνταῦθα μανίαν ...»

Αντίθετα, όσον αφορά τη δικαιοσύνη (και την πολιτική αρετή γενικότερα), θεωρείται σωστό το να λένε όλοι ότι είναι δίκαιοι, ακόμα κι αν δεν είναι. Η κοινή γνώμη αποδέχεται ότι ο καθένας είτε είναι δίκαιος είτε όχι πρέπει να υποστηρίζει ότι είναι ή να φαίνεται δίκαιος. Όποιος αποκλίνει από τη στάση αυτή, δεν μπορεί να γίνεται αποδεκτός ως μέλος

της κοινωνίας. Φαίνεται εδραιωμένη η αντίληψη ότι η κοινωνική συνύπαρξη των ανθρώπων δεν συμφωνεί με την αδικία, η οποία απειλεί με διάσπαση τη συνοχή της κοινωνίας, και ότι δεν υπάρχει άνθρωπος που τουλάχιστον δεν καταφάσκει στη δικαιοσύνη. Το να ομολογεί κάποιος δημόσια την αλήθεια, ότι δηλαδή είναι άδικος, θεωρείται παραφροσύνη, διότι: θα υποστεί ποινές και θα αμαυρωθεί η δημόσια εικόνα του.

B2. Σ' αυτό το σημείο ο Πρωταγόρας φαίνεται ότι δέχεται πως η πολιτική ιδιότητα, έστω και ως κατάφαση στην έννοια της δικαιοσύνης, είναι ειδοποιό γνώρισμα του ανθρώπου και απαραίτητη προϋπόθεση για να είναι δεκτός στην πολιτική κοινωνία. Όταν και αυτό το ελάχιστο της κατάφασης στην έννοια του δικαίου λείπει από κάποιον, ο άνθρωπος αυτός δεν μπορεί να συγκαταλέγεται ανάμεσα στους ανθρώπους, γιατί υστερεί και αποτελεί απειλή για τους ιδρυτικούς σκοπούς της πολιτικής κοινωνίας. Το να ομολογεί οπότε κάποιος δημόσια την αλήθεια, ότι δηλαδή είναι άδικος, θεωρείται παραφροσύνη, διότι: θα υποστεί ποινές και θα αμαυρωθεί η δημόσια εικόνα του (άλλωστε γνωρίζουμε ότι η δημόσια εικόνα – το φαίνεσθαι είχε την εποχή εκείνη μεγαλύτερη σημασία από το είναι). Έτσι, σ' αυτή την ενότητα προτείνεται αυτός να μη συγκαταλέγεται μεταξύ των ανθρώπων, δηλαδή να εξορίζεται και να του στερούνται τα πολιτικά του δικαιώματα. Από την άλλη, στην 4^η ενότητα είχε προταθεί από τον Δία η θανατική ποινή («κτείνειν ως νόσον πόλεως»). Γι' αυτό θεωρείται τρελός όποιος ομολογεί ότι δεν είναι δίκαιος.

Αυτό που λέει εδώ ο Πρωταγόρας γίνεται ακόμη πιο έντονο με την προσθήκη της στάσης των οικείων, οι οποίοι θεωρούν ότι ο άνθρωπος τους έχει χάσει τα λογικά του, έχει παραφρονήσει, και γι' αυτό τον πλησιάζουν και τον νουθετούν. Άλλωστε, είναι ανάγκη όλοι οι άνθρωποι να έχουν μερίδιο στην πολιτική αρετή και να συμμετέχουν στη δικαιοσύνη, ή έστω να αποδέχονται καταρχήν το δίκαιο, για να μπορούν να υπάρξουν κοινωνίες.

B3. Η σωκρατική θέση που επαναλαμβάνει ο Πρωταγόρας είναι ό,τι οι Αθηναίοι, ενώ σε ζητήματα τεχνικών γνώσεων και ικανοτήτων δέχονται τη γνώμη του ειδικού και μόνο, σ' ότι αφορά θέματα που συνδέονται με την πολιτική αρετή θεωρούν ότι ο καθένας έχει δικαίωμα να εκφέρει γνώμη. Η παραπάνω στάση των Αθηναίων χρησίμευε στο Σωκράτη ως απόδειξη του ότι η πολιτική αρετή δεν είναι κάτι που διδάσκεται αφού όλοι την έχουν και γι' αυτό μιλούν όλοι στην εκκλησία του δήμου. Αν λοιπόν (σύμφωνα με το σκεπτικό του φιλόσοφου) στις πολιτικές συζητήσεις απαιτούνται ειδικές γνώσεις – τέτοιες που να αποτελούν αντικείμενο διδασκαλίας και μάθησης – τότε ο αθηναϊκός λαός θα αναγνώριζε και εδώ «αρμόδιους» και μη και δεν θα επέτρεπε στον καθένα να εκφράζει τις απόψεις του. Ο Πρωταγόρας αποδέχεται τη διαπίστωση του Σωκράτη, αλλά της δίνει διαφορετική ερμηνεία. Ισχυρίζεται λοιπόν ότι πράγματι οι Αθηναίοι για τεχνικά ζητήματα δίνουν το λόγο μόνο στους ειδικούς, ενώ για πολιτικά αφήνουν να μιλούν όλοι ελεύθερα. Αυτό, όμως, λέει ο Πρωταγόρας, συμβαίνει επειδή οι Αθηναίοι πιστεύουν ότι όλοι ανεξαιρέτως έχουν – ή έστω πρέπει να έχουν – μερίδιο στην πολιτική αρετή κι αυτό ακριβώς είναι που δίνει στον καθένα το δικαίωμα να έχει γνώμη. Θεωρεί ότι όλοι έχουν την προδιάθεση για να αποκτήσουν την αρετή και δεν την έχουν από την αρχή γιατί η αιδώς και η δίκη δόθηκαν σε μεταγενέστερο στάδιο και όχι στην αρχή πριν βγουν στο φως. Άρα αυτοί που

θα αναλάβουν τη διδασκαλία είναι οι ίδιοι οι σοφιστές που διδάσκουν την ευβουλία. Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι οι ερμηνείες των δύο αντρών είναι διαφορετικές.

B4. $\alpha=\Sigma$, $\beta=\Lambda$, $\gamma=\Sigma$, $\delta=\Sigma$, $\epsilon=\Lambda$

B5α. ἴωσιν-εισιτήριο, δεῖ= ένδεια, άνέχονται= έξη, είδῶσιν=συνείδηση

- B5β.
- Ένας από τους κυριότερους στόχους της παιδείας είναι η μεταλαμπάδευση ηθικών αρετών στους νέους.
 - Ζήτησα να μάθω το λόγο που μου μίλησε με τόση αγένεια.
 - Η ενασχόληση με τον αθλητισμό θεωρείται ιδιαίτερα δημιουργική καθώς βοηθά τον άνθρωπο τόσο σωματικά όσο και πνευματικά.

Τις απαντήσεις επιμελήθηκαν οι καθηγητές:
Βασιλειάδου Ελισάβετ
Καραβασίλης Κωνσταντίνος
Παππάς Παναγιώτης

**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ
(ΑΔΙΔΑΚΤΟ) Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ**

09/06/2017

Γ.1. Όταν ο ρητορικός λόγος λοιπόν χάσει και τη φήμη του ρήτορα και τη φωνή και τις αλλαγές που γίνονται στη ρητορική τέχνη και ακόμη και τις ευκαιρίες και την ανάγκη(βιασύνη) για την πράξη και δεν υπάρχει τίποτα που να βοηθά και να πείθει μαζί αλλά έχει στερηθεί και χάσει όλα αυτά ανεξαιρέτως που έχουν προαναφερθεί, όμως κάποιος τον διαβάσει(τον λόγο) χωρίς πειστικότητα και χωρίς να δηλώνει καθόλου το χαρακτήρα του αλλά σαν να απαριθμεί, εύλογα, νομίζω, φαίνεται σε όσους ακούνε(ή στους ακροατές) ότι είναι ασήμαντος. Αυτά βέβαια θα μπορούσαν να βλάψουν κυρίως ακόμη και αυτόν που παρουσιάζεται τώρα και να τον κάνουν να φαίνεται χειρότερος.

Γ.2.α. ανάγνωθι, απαριθμοῖεν, ἀκούσῃσθαι, μάλα, φανῆτε.

Γ.2.β. «τοῦ μὲν προειρημένου ἅπαντος ἔρημοι γένωνται»

Γ.3.α. τῶν μεταβολῶν: αντικείμενο στο ρήμα «ἀποστερηθῆ»

τῶν προειρημένων: επιθετική μετοχή ως γενική αντικειμενική στο «ἔρημος καὶ γυμνός»

γυμνός: κατηγορούμενο στο εννοούμενο υποκείμενο «λόγος» μέσω του συνδετικού ρήματος «γένηται»

εἰκότως: επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου στο ρήμα «δοκεῖ»

τοῖς ἀκούουσιν: επιθετική μετοχή ως δοτική προσωπική του κρίνοντος προσώπου στο «δοκεῖ»

Γ.3.β. Κύρια πρόταση κρίσεως, γιατί μετά από ισχυρό σημείο στίξης (τελεία) η αναφορική αντωνυμία «ἅπερ» δεν εισάγει δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, αλλά κύρια και θα μεταφραστεί ως δεικτική αντωνυμία «αυτά».

ἅπερ: υποκείμενο στα ρήματα «ἂν βλάψῃε και ποιήσειεν» (αττική σύνταξη)

τόν ἐπιδεικνύμενον: επιθετική μετοχή ως αντικείμενο στο ρήμα «ἂν βλάψῃε»(ή ως επιθετικός προσδιορισμός στο εννοούμενο αντικείμενο «τόν λόγον»)

φαυλότερον: κατηγορούμενο στο «τόν ἐπιδεικνύμενον» μέσω του συνδετικού ρηματικού τύπου «φαίνεσθαι»

φαίνεσθαι: τελικό απαρέμφατο ως ἔμμεσο αντικείμενο στο ρήμα «ποιήσειεν»

ΤΙΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΙΜΕΛΗΘΗΚΑΝ ΟΙ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΕΣ:

ΒΑΒΟΥΡΑ ΜΑΡΙΑ

ΓΙΑΝΝΗΛΕΡ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ

ΔΙΑΚΟΣΑΒΒΑ ΕΙΡΗΝΗ